Тож, віртуальна мобільність під час війни є не просто тимчасовим заходом, а фундаментом для повоєнної інтеграції української науки в європейський науковий простір. Доцільним є адаптація нормативної бази та локальних нормативних актів ЗВО щодо легалізації віртуальної мобільності, а також створення платформ для спільної науково-дослідної роботи з іноземними колегами та й співпраці в цілому (наприклад, стажування).

Перевага аспірантів як суб'єктів віртуальної мобільності полягає в характері їхнього кінцевого продукту – генерації нового наукового знання. На відміну від нижчих рівнів освіти, де мобільність спрямована на накопичення знань, для здобувачів PhD вона є інструментом їхнього виробництва та результатом дисертаційного дослідження – фахова наукова робота.

Література:

1. Романова О.М. Академічна мобільність в період війни в Україні: проблеми та альтернативи. *Успіхи і досягнення у науці*. Серія Право. № 9 (19) 2025. С. 196-207.
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII, в ред. від 02.09.2020р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/ 1556-18#Text (дата звернення: 14.07.2026)
3. Постанова Кабінет Міністрів України «Про затвердження Порядку реалізації права на академічну мобільність» від 12 серпня 2015 р. No 579. м. Київ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text (дата звернення: 14.07.2026).

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-41

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ

Філіпович М. Б.
кандидат історичних наук, доцент,
Почесний професор Балтійського науково-дослідного інституту проблем трансформації економічної сфери
(м. Рига, Латвійська Республіка),
доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності,
Академія рекреаційних технологій і права
м. Луцьк, Україна

Університетська освіта в Україні перебуває у стані глибокого концептуального переосмислення. Історичний шлях університетів – від середньовічних корпорацій знань до сучасних глобальних мереж –

демонструє, що кожна епоха формувала власне бачення ролі університету. Перші європейські університети (Болонья 1088, Оксфорд 1096, Париж XIII ст.) заклали модель автономної спільноти викладачів і студентів, а Острозька академія (1576) стала першим українським прикладом синтезу візантійської та західної традицій. У XIX столітті Гумбольдтівська модель визначила університет як простір єдності науки й навчання, а XX століття принесло масифікацію та демократизацію освіти. На початку XXI століття університети увійшли в епоху цифровізації, глобалізації та технологічних трансформацій.

Попри колосальний прорив у розвитку освіти у другій половині XX століття, сьогодні ми спостерігаємо стагнацію та падіння якості освіти у глобальному вимірі – від Вашингтону до Токіо. У той же час, освіта перестає бути лише інституцією передачі знань і перетворюється на стратегічний ресурс національної безпеки, інструмент формування людського капіталу та рушій економічного розвитку. В умовах глобалізації, криз і викликів безпеки постає потреба у гнучкому, інноваційному, антикризовому управлінні освітніми системами.

Логіка модернізації освіти сьогодні вибудовується навколо чотирьох ключових блоків. Перший – глобальні тенденції, які стають каталізатором інновацій: цифровізація, інтернаціоналізація, безперервне навчання, екосистемне мислення. Другий – модернізація управління закладами освіти в контексті європейської інтеграції, що передбачає гармонізацію стандартів, розширення автономії та впровадження внутрішніх систем забезпечення якості. Третій – трансформація комунікації: перехід від вертикальних ієрархій до мережевих взаємодій, формування «розумного партнерства» між університетами, державою, бізнесом і громадянським суспільством. Четвертий – розвиток цифрової комунікативної культури, яка стає умовою академічної доброчесності, безпеки та сталого розвитку освітнього середовища.

Попри численні реформи, що тривають уже понад десять років, українська освіта стоїть на роздоріжжі: або вона стане простором відповідальності, або втратить сенс. Сучасні виклики – зміна клімату, кризи громадського здоров'я, трансформація штучного інтелекту, питання енергетичної та національної безпеки – вимагають виховання грамотних громадян і інноваційних дослідників. Проте університети часто залишаються прив'язаними до парадигм XX століття: перевантажених програм, оцінювання, що винагороджує пам'ять, а не розуміння, та педагогіки, яка робить студента пасивним отримувачем знань.

У цьому контексті важливою є теорія Майкла фон Мальтіца, який критикує традиційні підходи до оцінювання. Він наголошує на проблемі «зламаних проксі» – тестів і формальних показників, що не відображають реальних знань. Мальтіц пропонує замінити їх цифровими портфоліо, співбесідами, захистом власних дослідницьких напрацювань [1]. Він попереджає, що головна небезпека штучного

інтелекту – не плагіат, а ерозія процесу мислення, коли студенти перестають аналізувати й покладаються на алгоритми. Університети мають перейти від орієнтації на оцінки до розвитку допитливості, креативності та здатності працювати з даними.

Майбутні напрями розвитку університетської освіти формуються навколо чотирьох основ: переосмислення системи оцінювання; інвестиції у професійний розвиток викладачів; впровадження автентичних досліджень та інновацій у програми; створення етичних систем управління ШІ. Освіта має оцінювати не результат, а процес мислення студента, моделювати реальні професійні ситуації та інтегрувати технології без втрати гуманітарної складової.

Водночас під сумнів потрапляють і традиційні стандарти, сформовані у минулому без урахування технологічного прориву сьогодення. Європейська освіта, попри модернізаційні механізми, часто демонструє інституційну інерцію: бюрократію, формалізм, відрив від технологічної революції [2]. Штучний інтелект, здатний генерувати тексти, аналізи, моделювати курси та виконувати функції викладача, змушує переосмислити роль університету: не як постачальника знань, а як простору критичного мислення, етичної рефлексії та соціальної відповідальності.

Якщо відмовитися від формальних рамок і зосередитися на сутності, університетська освіта має наповнюватися новими змістами: формуванням мислення, простором діалогу, гуманітарною безпекою, інноваційною екосистемою та етикою відповідальності. Університет стає лабораторією мислення, майданчиком суспільних дискусій, хранителем культурної пам'яті та середовищем експериментів, де технології поєднуються з гуманітарними цінностями.

При тому слід усвідомити, що українська освіта перебуває між трьома моделями – західною, східною та радянською. Від західної вона може взяти автономію, академічну свободу, дослідницький вимір і мобільність; від східної – колективність, традицію, соціальну відповідальність; від радянської – масовість, фундаментальність і дисципліну. Завдання полягає не в копіюванні, а в синтезі – створенні власної української моделі університету XXI століття.

Світові практики можуть стати орієнтирами: фінська компетентнісна основа з феномен-орієнтованим навчанням; корейська технологічність із потужними STEM-інвестиціями та EdTech. Інтеграція найкращих практик у національний контекст дозволить сформувати сучасну, інноваційну та конкурентоспроможну систему університетської освіти.

Таким чином, трансформація університетської освіти в Україні потребує системного, концептуального та етичного переосмислення, що враховує глобальні тенденції, національні особливості та виклики технологічної епохи. Створення власної української моделі університету – це стратегічний шлях до формування

конкурентоспроможної, інноваційної та гуманітарно орієнтованої системи вищої освіти.

Література:

1. von Maltitz M. J. Portfolios of Learning Evidence and Interview Assessments in a Mathematical Statistics Course. Journal of Statistics and Data Science Education, 34(1), 2026. P. 26-35. https://doi.org/10.1080/26939169.2025.2477151

2. Кушпетюк О., Філіпович М. Підготовка наукових кадрів України: потреби і реальність. Стратегічні напрями розвитку науки і освіти в Україні: наукова монографія. Під загальною редакцією М. Філіповича. Рига, Латвія : «Baltija Publishing», 2024. С. 70-92. https://doi.org/10.30525/978-9934-26-484-9-5

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-42

ОБМЕЖЕНІСТЬ ДОСТУПУ ДО ВИХІДНИХ ДАНИХ ЯК ВИКЛИК ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Філіппова В. В.
ад'юнкт денної форми здобуття освіти докторантури-ад'юнктури,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
м. Львів, Україна

Копистинський Ю. О.
кандидат технічних наук,
начальник докторантури-ад'юнктури,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
м. Львів, Україна

Підготовка здобувачів ступеня доктора філософії передбачає проведення самостійного наукового дослідження, спрямованого на отримання нових науково обґрунтованих результатів. Особливого значення при цьому набуває якість інформаційної бази дослідження, оскільки достовірність вихідних даних безпосередньо впливає на обґрунтованість отриманих результатів, можливість їх перевірки та подальшого практичного використання. Для досліджень у сфері цивільного захисту це питання є актуальним, оскільки значна їх частина пов'язана з аналізом реальних об'єктів, небезпечних процесів, технічних систем, надзвичайних ситуацій та ризиків для населення і територій [1].